

یادداشت‌دو*
محسن ریاضی*

آثار پدیده قاجاق بر کارکرد یک سازمان اجتماعی

قاجاق پدیده‌ای است مخرب و نامیمون که صدمات غیر قابل جبرانی بر پیکره اقتصاد کشور وارد می‌کند. قاجاقی کالا در همه کشورهای جهان به‌عنوان معضل اقتصادی- اجتماعی شناخته می‌شود که می‌تواند بر عملکرد اقتصادی و اجتماعی کشورها تاثیر گذار باشد. سازمان تامین اجتماعی به‌عنوان بزرگ‌ترین صندوق بازنشستگی کشور - به دلیل نظام بیمه‌ای خود و تاثیرپذیری منابع و مصارف آن از محیط بیرونی خود، به‌خصوص محیط اقتصادی و اجتماعی کشور، از مقوله قاجاقی تاثیرپذیر است. بر این اساس جهت بررسی آثار قاجاق بر عملکرد سازمان تامین اجتماعی ابتدا می‌بایست به آثار اقتصادی قاجاق پرداخت و در ادامه اثرات این آثار بر عملکرد سازمان تامین اجتماعی را بررسی کرد. در یک جمع‌بندی کلی، آثار قاجاق بر اقتصاد کشور را می‌توان شامل مواردی مانند کاهش تولید داخلی و در نتیجه افزایش میزان بیکاری و کاهش تولید ناخالص داخلی، کاهش انگیزه سرمایه‌گذاری مولد اقتصادی و هدایت آن به سمت قاجاق، کاهش درآمد سرانه و به تبع آن گسترش بیش از پیش فقر در جامعه، افزایش سطح قیمت‌ها و بروز فشارهای تورمی در سطح جامعه، عدم امکان رقابت صنایع داخلی (به‌خصوص صنایع نوپا) و در نتیجه زیان‌دهی، ورشکستگی و در نهایت تعطیلی فعالیت واحدهای تولیدی و بیکاری افراد و... جمع‌بندی کرد. با توجه به این آثار، تاثیرپذیری سازمان تامین اجتماعی از مقوله قاجاقی نیز در چند حوزه قابل بررسی است.

کاهش درآمدهای بیمه‌ای به دلیل کاهش میزان اشتغال‌زایی: درآمد حاصل از حق بیمه مهم‌ترین منبع درآمدی سازمان تامین اجتماعی است. که خود منبعث از سطح اشتغال کشور است. با گسترش پدیده قاجاق و متعاقب آن کاهش اشتغال در سطح اقتصاد ملی و در نتیجه تعطیلی کارگاه‌ها، عدم راه‌اندازی کارگاه‌های جدید و کاهش بیمه‌پردازان سازمان تامین اجتماعی، درآمد حاصل از حق بیمه سازمان تامین اجتماعی نیز کاهش می‌یابد که این موضوع می‌تواند پایداری مالی سازمان تامین اجتماعی را با مخاطرات بیشتری مواجه سازد.

کاهش درآمدهای حاصل از سرمایه‌گذاری: پس از درآمد حق بیمه، درآمدهای حاصل از سرمایه‌گذاری مهم‌ترین منبع درآمدی سازمان تامین اجتماعی است. این منبع در آمدی ناشی از سود و بازدهی شر کت‌ها و موسسات مختلف تولیدی و خدماتی است که سازمان از محل مازاد منابع خود به‌منظور حفظ ارزش‌های خود، در تملک دارد. همان گونه که اشاره شد یکی از آثار اقتصادی قاجاق، عدم امکان رقابت صنایع داخلی است که نتیجه آن زیان‌دهی، ورشکستگی و در نهایت تعطیلی فعالیت واحدهای تولیدی و بیکاری افراد است. علاوه بر آن در زمان بروز پدیده قاجاقی در سطح اقتصاد ملی به دلیل ناسامی‌ها و آشفتنگی‌های موجود در اقتصاد ملی، با کاهش انگیزه سرمایه‌گذاری مولد اقتصادی و هدایت آن به سمت قاجاقی و در نهایت کاهش بازدهی و سوددهی فعالیت‌های اقتصادی مواجه هستیم.

افزایش مصارف صندوق بیمه بیکاری: یکی از آثار اقتصادی قاجاقی افزایش تعداد بیکاران به دلیل زیان‌دهی، ورشکستگی و در نهایت تعطیلی واحدهای تولیدی است. این پدیده از دو سو بر سازمان تامین اجتماعی تاثیر گذار است. بیکار شدن افراد از یک سو باعث کاهش بیمه‌پردازان و متعاقب آن عدم پرداخت حق بیمه از سوی افراد بیکار به سازمان تامین اجتماعی می‌شود و از سوی دیگر ورود این افراد به جر که بیکاران باعث افزایش مصارف صندوق بیمه بیکاری می‌شود که با توجه به کسری این صندوق در دهه‌های اخیر، این کسری از محل منابع سازمان تامین اجتماعی تامین و پرداخت می‌شود(هر چند طبق قانون بیمه بیکاری این کسری می‌بایست از سوی دولت پرداخت شود، ولی تجربه‌های دهه‌های اخیر بیانگر عدم پرداخت کسری از سوی نهاد دولت و متعاقب آن از محل منابع سازمان تامین اجتماعی است) که این موضوع فشار مضاعفی بر منابع درآمدی سازمان و متعاقب آن پایداری مالی سازمان وارد می‌کند.

افزایش مصارف سازمان: حسب تکالیف تعیین شده در قوانین و مقررات ناظر بر فعالیت سازمان تامین اجتماعی، این سازمان مکلف به حفظ قدرت خرید مستمری‌بگیران خود است. از این رو در اثر بروز پدیده قاجاق، که با فشارهای تورمی همراه است، به دلیل تکلیف سازمان در زمینه حفظ قدرت خرید مستمری‌بگیران، هزینه تهمهات قانونی سازمان افزایش خواهد یافت. در مجموع در زمان گسترش پدیده قاجاقی در سطح اقتصاد ملی، به دلیل تاثیرپذیری سازمان تامین اجتماعی از محیط بیرونی خود به‌خصوص متغیرهای اقتصادی و به دلیل آثار اقتصادی قاجاق، این سازمان شاهد کاهش سطح منابع درآمدی (به دلیل کاهش درآمدهای حاصل از حق بیمه و درآمدهای حاصل از سرمایه‌گذاری) و افزایش مصارف (به دلیل افزایش مصارف صندوق بیمه بیکاری و افزایش مصارف تعهدات قانونی) و در مجموع به مخاطره افتادن پایداری مالی آن خواهد بود.

کارشناس سازمان تامین اجتماعی

تصویب طرح تحقیق و تفحص در قاجاق کالا و ارز در مجلس

نمایندگان مجلس با طرح «تحقیق و تفحص از بررسی روند مبارزه با قاجاق کالا و ارز و سیاست‌های دولت در این زمینه» موافقت کردند. حشمت‌الله فلاحت‌پیشه، عضو کمیسیون امنیت ملی مجلس و یکی از بانیان اصلی طرح تحقیق و تفحص، قاجاق کالا را «قاتل یک میلیون شغل در کشور» خواند و گفت: «مجلس به دنبال حل ریشه‌ای معضل قاجاقی است.» به گفته نماینده مردم کرمانشاه، اقدامات ستاد مبارزه با قاجاق کالا و ارز متناسب با حجم «این معضل خانمان سوز» نیست و مجلس می‌کوشد خأله‌ای قانونی این حوزه را رفع کند. این طرح در حالی با ۱۵۰ رای از مجموع ۲۰۵ رای به تصویب رسید که کمیسیون اقتصادی مخالفت خود را با انجام هر گونه تحقیق و تفحص اعلام کرده بود.

۰۲ | کتینه نو

خبرها و نظره‌ای تأمین اجتماعی

آتیه‌نو ابعاد پیچیده قاجاق و اثرات آن بر صندوق‌های بازنشستگی را بررسی می‌کند:

فشار اقتصاد سیاه به صندوق‌های بازنشستگی

هر چند عمده‌ترین آسیب‌های قاجاق، آسیب‌های اقتصادی است اما واقعیت آن است که تبعات اجتماعی قاجاق، عمدتاً دامن طبقات پایین‌تر و قشر آسیب‌پذیر جامعه را می‌گیرد.

قریب به دو سال از «دهه سیاه» اقتصاد ایران می‌گذرد. ایران در حال بازگشت به جاده دادوستدهای بازار گانی و تجاری بین‌المللی است علائم و نماگرهای اقتصاد نسبتاً راضی‌کننده هستند و بسیاری امیدوارند اقتصاد ایران، که طی سال‌های طولانی یکی از پایین‌ترین نرخ‌های رشد را تجربه کرده، حالا به مدد سیاست‌های مالی و پولی دولت و راهبردهایی که در حوزه‌های کنترل تورم، افزایش اشتغال و مقابله با رکود در پیش گرفته، با سرعت بیشتری در جاده رشد حرکت کند. با این حال دست‌اندازهای سدره، آمار پیش‌زیادند. عدم شفافیت فضای کسب‌وکار و نقش و اثرگذاری لایه‌های پیچ‌درپیچ اقتصاد زیرزمینی و حجم بالای قاجاق، هنوز سوا خود را از اقتصاد ایران بر نداشت‌ه‌اند و همچنان ابتکار عمل در دست سطوح، از کان و لایه‌هایی است که از یک دهه گذشته حضور ریشه‌دارتری در اقتصاد ایران داشته‌اند. گواه این مسئله نیز اخبار متعددی است که روزانه از کشف کانتینرهای حامل کالاهای قاجاقی منتشر می‌شود. با این حال و صرف‌نظر از مبادی و کریدورهای زمینه‌ساز قاجاق و بستریایی که این پدیده را به‌عنوان فعالیتی کم‌ریسک و پربازده معرفی می‌کند، سوال این است که در وئافسای هزینه‌هایی که از این ناحیه به اقتصاد تحمیل می‌شود، صندوق‌های بازنشستگی و به‌ویژه سازمان تامین اجتماعی چه خساراتی را متحمل می‌شوند؟

■ اختلافات آماری بر سر قاجاق

مانند بسیاری از پدیده‌های دیگر، آمار دقیقی از حجم و گستره قاجاقی کالا در کشور وجود ندارد و هر آنچه از عدد و رقم اعلام می‌شود، تخمینی است. دستگاه‌های مختلف اعداد و رقمی بین ۲۵ تا ۳۰ میلیارد دلار قاجاق را اعلام می‌کنند. هرچند این احتمال وجود دارد که در واقعیت امر این آمار حتی فراتر از این‌ها هم باشد اما لزوماً نیاز به معنای غیرقابل استناد بودن نیست، چراکه

اساساً آمارهای قاجاقی در ستاد مرکزی مبارزه با قاجاق کالا و ارز «جامعی» و بر اساس ضریب خطای ۵۰ تا ۵۰ درصد تهیه و اعلام می‌شود. با این حال بر اساس آخرین اظهارات قاسم خورشیدی، سخنگوی این ستاد، حجم قاجاق در سال ۹۴ حدود ۱۵/۵ میلیارد دلار بوده که نسبت به سال قبل از آن ۲۲ درصد کاهش داشته‌است. قاسم خورشیدی همچنین گفته‌است که در سال گذشته ضریب‌نقد کشفیات کل قاجاق ۱۰ درصد بوده که معنای آن ورود حجم کلانی از کالای قاجاقی به بازار کشور بوده‌است. برآورد سهم این پدیده بر تولید ناخالص داخلی کشور نیز نشان می‌دهد که حدود یک درصد تولید ناخالص داخلی کشور تحت‌الشعاع قاجاق کالا است که اگر در کنار سهم و اندازه مواردی مانند پول‌شویی، بازار سیاه و به‌طور کلی اقتصاد زیرزمینی قرار بگیرد، به ۲۰ درصد هم می‌رسد. ارزش تولید ناخالص داخلی کشور رقمی در حدود ۵۰۰ تا ۶۰۰ میلیارد دلار در سال ۹۴ است، که اگر یک درصد آن سهم قاجاق باشد، رقمی بالغ بر ۵ تا ۶ میلیارد دلار برآورد می‌شود. در شرایطی که گردش مالی قاجاق کالا ۲۵ میلیارد دلار برآورد می‌شود، عده‌ای نیز معتقدند در عمل میزان خسارات مستقیم قاجاقی بسیار بیشتر از این حرف‌هاست و حتی عدد ۸ میلیارد دلار را نیز اعلام می‌کنند. این اثرپذیری تا بدان میزان است که همین چند هفته پیش علی طبینا، وزیر اقتصاد و دارایی در همایش روسای کل گمرکات کشورهای عضو «اگو»، تلویحا

گفته بود حفظ رشد ۵ درصدی پیش‌بینی شده کشور در گرو کنترل قاجاق و مبادی ورودی آن به کشور است. با این اوصاف محاسبه میزان و خسارات ناشی از قاجاق تنها بر شاخص‌هایی مانند اشتغال و بیکاری می‌تواند نتیجه‌بخش باشد، به عبارت دیگر با حساب و کتابی سرانگشتی می‌توان گفت که چنین حجمی از قاجاق و خسارات آن در وهله اول فرصت‌های شغلی را از بین می‌برد، یعنی همان حوزه‌هایی که ارتباط مستقیمی با عملکرد نظام رفاه و تامین اجتماعی دارند. در نقطه مقابل چنین حجم عظیمی از پول و سرمایه بادورده می‌تواند فرصت‌های شغلی زیادی برای کشور ایجاد کند که البته در عمل و به دلیل ماهیت و سازوکارهای حاکم بر اقتصاد ایران، پیشاپیش فرصتی سوخته محسوب می‌شود.

■ بیکاری و اشتغال، مهم‌ترین قربانیان قاجاق

از زاویه‌ای دیگر، دغدغه و چالش اصلی تمام دولت‌ها چه در ایران و چه در سایر ممالک کاهش نرخ بیکاری و ایجاد فرصت‌های پایدار شغلی است، و در ست از همین منظر است که تفاوت‌ها مشخص می‌شوند. در حقیقت برهم‌کنش اقتصاد و مولفه‌های آن با نوع نظام و نحوه مدیریت و تصمیم‌گیری عرصه اقتصاد آنجا خود را نشان می‌دهد که بدانیم در تمام ادوار گذشته- چه در دوره‌هایی که بیشترین میزان درآمدهای نفتی به‌دست‌آمده و چه در دوره‌های حاکمیت رکود و تورم- در کنار نرخ رشد اقتصادی پایین، آمار و هزینه‌های ایجاد اشتغال همواره نسبت عکس داشته‌اند. به بیان دیگر، طبق نتایج آماری «سنند ملی توسعه اشتغال» وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (منتشر شده در سال ۱۳۹۲)، طی دوره ۹۰-۱۳۶۵ سالانه ۳۶۸ هزار شغل ایجاد شده‌است که با کمی اغماض، و با

آگاهی از این نکته که موفقیت سیاست‌های اشتغال‌زایی دولت‌ها به نوع و فضای سیاسی و اقتصادی کشور وابسته است، می‌توان آمار تقریباً مشابهی نیز برای دو سال ۹۳ و ۹۴ اعلام کرد. چرا که اختلاف‌نظرهای وزارتخانه‌ها و مراجعی مانند مرکز آمار ایران بر سر اعداد و ارقام اشتغال قدیمی طولانی دارد و طبیعتاً دولت یازدهم نیز از این خصلت بی‌بهره نیست. با این حال نگاهی به هزینه‌های ایجاد شغل در کشور، بازل نتیجه‌گیری ما را کامل‌تر می‌کند. مانند آمارهای اشتغال، متأسفانه هزینه‌های ایجاد شغل نیز محل اختلاف است. هرچند برای هزینه‌های ایجاد یک شغل ارقام متفاوتی از ۱۰ میلیون تا ۲/۶ میلیارد تومان به گوش می‌رسد. با این حال کارشناسان معتقدند با توجه به هزینه‌های بالای ایجاد اشتغال پایدار در ایران باید رقم ۱۰۰ میلیون تومان را برای ایجاد شغل در نظر گرفت. بنابراین می‌توان اینطور نتیجه گرفت که ایجاد سالانه ۴۰۰ هزار شغل پایدار (با ویژگی‌هایی از قبیل شکل‌گیری بر مبنای اصول صحیح اقتصادی، پایداری و منتج به پیشرفت بودن صاحبان آن)، نیاز به اختصاص ۴۰ هزار میلیارد تومان اعتبار دارد. در سوی مقابل اگر به خسارت ۸ میلیارد دلار ناشی از قاجاق به اقتصاد کشور قائل باشیم، با احتساب اینکه هر یک نرخ دلار در برابر ریال ایران بر روی کانال قیمتی ۳۶۰۰ تومان قرار گرفته، حاصل این می‌شود که سالانه حدود ۲۹ هزار میلیارد تومان از این رهگذر به

اقتصاد ایران خسارت مستقیم وارد می‌شود. حال با کسر ۱۰۰ میلیون تومان از جمع کل خسارات، عدد به دست آمده معادل هزینه ایجاد ۲۹۰ هزار شغل است. یعنی فرصت‌هایی که برای ایجاد اشتغال از دست می‌روند معادل ۲۲/۵ درصد کل اشتغال‌زایی صورت گرفته توسط دولت است. به زبان مفهومی، قاجاق و دینامیزم‌های پشت آن شکل‌دهنده چرخه‌ای هستند که در لایه‌هایی عموماً ناپیدا اما مغفول، صندوق‌های بازنشستگی و به اعتباری نظام رفاه و تامین اجتماعی را در خود گرفتار می‌کنند. نقطه عزیمت این عارضه از نقطه‌ای شروع می‌شود که محیط اقتصاد کلان آلوده می‌شود و رکز کارکردی مولفه‌های تشکیل‌دهنده آن خساراتی را به این صندوق‌ها تحمیل می‌کند و به «حوزه احساس شون‌دگی عمومی» وصل می‌شوند. نگاهی به آمار و ارقام سازمان تامین اجتماعی، ابعاد جالب‌توجهی از این خسارات را آشکار می‌سازد: بر اساس گزارش آماری این سازمان، تعداد کل بیمه‌شدگان اصلی این سازمان تا پایان سال گذشته ۱۳ میلیون و ۷۱۱ هزار و ۲۲۶ نفر بوده‌است. این آمار سال قبل از آن نیز ۱۳ میلیون و ۳۴۴ هزار و ۴۹۸ نفر بوده‌است. به زبان ساده‌تر در دو سال سنتی به سال ۹۴ تنها ۳۶۷ هزار و ۲۲۸ نفر به تعداد بیمه‌شدگان اصلی سازمان تامین اجتماعی اضافه شده‌اند که البته قاعدتاً منحصر به بیمه‌شدگان اجباری نیست و سایر ریف‌های بیمه‌شده از قبیل بیمه‌شدگان اختیاری، حرف

و مشاغل آزاد، گروه‌های خاص و... را هم در برمی‌گیرد. مجدداً و بر اساس همین گزارش، تعداد کارگاه‌های فعال سازمان تامین اجتماعی در دو سال گذشته به شرایطی نزدیک می‌شود که ۲۱۴ هزار و ۲۷۷ و یک میلیون و ۲۲۵ هزار و ۱۹۲ کارگاه بوده که نشان می‌دهد در سال ۹۴ تعداد کارگاه‌های تحت پوشش این سازمان با کاهش ۱۰ هزار تایی روبه‌رو بوده‌است. در مقام مقایسه و با احتساب منابع مالی مورد نیاز برای توانمندسازی کارگاه‌های تعطیل و نیمه‌تعطیل کشور و بازگشت آن‌ها به مدار تولید، نکات قابل تاملی به دست می‌آید. علی‌رضا ناصری، عضو هیئت‌علمی دانشگاه تربیت مدرس، ازجمله کسانی است که مطالعات زیادی در خصوص طرح‌های توانمندسازی کارگاه‌ها و

بنگاه‌های تولیدی کشور و هزینه‌های آن انجام داده‌است. وی در گفت‌وگو با آتیه‌نو آماری عجیب‌ارائه می‌دهد: «بررسی‌های ما نشان می‌دهد که اگر ۲۰۰ میلیارد تومان اعتبار صرف توانمندسازی شود، حدود ۴۰ کارگاه به چرخه تولید بازمی‌گردند و برای ۲ هزار نفر اشتغال ایجاد می‌شود.» از همین منظر می‌توان گفت که با فرض کنترل کامل قاجاق کالا در کشور عملاً ۵۸۰۰ هزار کارگاه این فرصت را خواهند داشت که با بهبود وضعیت سرمایه‌ای خود مجدداً به چرخه اقتصاد برگردند. از آن سو نیز میزان حق بیمه و وصولی نقدی سازمان تامین اجتماعی در سال ۹۴ نشان می‌دهد که این سازمان در این بخش حدود ۴۲۵ هزار میلیارد تومان درآمده داشته که اندکی بیش از خسارات ناشی از قاجاقی کالا بر کل خسارت اقتصاد کشور است.

■ آثار قاجاق بر سرمایه‌گذاری صندوق‌های بازنشستگی

در آیینة اقتصاد، بخش‌های نامولد و انگلی، مانند قاجاق، نیروهای محرک‌های هستند که تقاضای شغل را به سمت‌های دیگر هدایت می‌کنند و به تبع آن حیات صندوق‌های بازنشستگی را هم به خطر می‌اندازد. وضعیتی که حسین راغفر نیز بر آن مهر تایید می‌زند. این استاد دانشگاه از هراد گفت‌وگو با آتیه‌نو توجه خود را به بازار اشتغال و بیکاری معطوف می‌کند و می‌گوید: «در دو دهه گذشته میلیون‌ها

یکشنبه ● ۱۴ آذر ۱۳۹۵ ● شماره هشتاد و دو

A T I Y E H N O

شغل در اثر واردات قاجاق از کشور دریغ شده و طبیعتاً هم بر تولید ناخالص داخلی کشور اثر می‌گذارد و هم دولت را از ارائه خدمات عمومی و اجتماعی به شهروندان ناتوان می‌کند.» این صاحب‌نظر اقتصادی به خطرات ورشکستگی صندوق‌های بازنشستگی به دلیل حجم بالای اقتصاد زیرزمینی در کشور اشاره می‌کند: «در ۱۰ سال اخیر بسیاری از واحدهای تولیدی و از جمله واحدهای متعلق به برخی صندوق‌های بازنشستگی به علت قاجاقی دچار ورشکستگی شده‌اند. این‌ها ضرباتی است که به بخش تولید کشور و به‌خصوص سرمایه‌گذاری‌های سازمان تامین اجتماعی وارد آمده‌است. طبیعتاً کاهش تعداد مشاغل سبب کاهش ورود منابع بیمه‌ای به درون صندوق‌های بیمه‌ای می‌شود و هم‌زمان نیز موجب عدم توازن میان منابع و مصارف صندوق‌های بازنشستگی و بالاتر رفتن احتمال ورشکستگی آن‌ها می‌شود.»

■ گسترش فقر و افزایش ناهنجاری‌های اجتماعی

هر چند عمده‌ترین آسیب قاجاق، آسیب‌های اقتصادی است اما واقعیت آن است که تبعات اجتماعی قاجاق، عمدتاً دامن طبقات پایین‌تر و قشر آسیب‌پذیر جامعه را می‌گیرد. این اتفاق است که در ایران نیز افتاده‌است. راغفر متناسب با همین زاویه نگاه، موضوع فقر و ناهنجاری‌های اجتماعی را هم پیش می‌کشد: «روندهای نابرابر و تخریبگر، عدم شفافیت و نابسندگی سازوکارهای شناخته‌شده اقتصاد با ترکیبی که با سرمایه‌های تجاری پیدا کرده‌اند، نه تنها مانع دستیابی به اهداف اولیه این نظام شده‌اند، بلکه در نهایت منجر به افزایش فقر و گسترش ناهنجاری‌های اجتماعی نیز شده‌است.» وی می‌افزاید: «قاجاقی و فرآیندهای آن به طور قطع به اشتغال و بیکاری یعنی مهم‌ترین عوارض آن محدود نمی‌شود بلکه زنجیره معیوب اثرگذاری این پدیده بر کیفیت کالاها، ارائه تضمین و حتی آسیب‌پذیری‌های بهداشتی و روانی مصرف‌کنندگان مانند افزایش سطح خشونت و پایین آمدن آستانه تحمل افراد قابل توجه‌است. با این اوصاف این سوال نیز به ذهن متبادر می‌شود که قاجاقی و حجم بالای گردش مالی و خسارات ناشی از آن در پیوند با چه عوامل و زمینه‌هایی است که سبب و اثرگذاری‌اش این چنین بالا رفته، و از دیگر سو در چه لایه‌هایی نظام رفاه و تامین اجتماعی و به عبارتی صندوق‌های بازنشستگی را تحت‌الشعاع قرار داده‌است. حسین راغفر تأکید دارد که ریشه این مسئله را در ضعف بنیة تولیدی و نوع نظام اقتصادی کشور باید جستجو کرد: «نظام اقتصادی ما تحت سلطه سرمایه‌های تجاری و مالی بخش تولید و به‌خصوص تولید صنعتی است و بخش قابل توجهی از درآمد کشور نیز از این بخش تولید تامین می‌شود. از این رو به دلیل همین سلطه سرمایه‌های تجاری، اقتصاد از خلق شغل به تناسب نیازهای کشور عاجز می‌شود و فرآیندهای قاجاقی و فعالیت‌های سوداگرانه به تجاری‌تر پرسود تبدیل می‌شوند.»

■ اراده جمعی و ایجاد شغل، راه‌حل‌های مقابله با قاجاق

هر چند مولفه‌های تعیین‌کننده اقتصادی، اجتماعی و صلابتته سیاسی زیادی در بر هم خوردن شرایط صندوق‌های بازنشستگی تاثیر گذارند، اما حداقل در شرایط رونق قاجاقی، این عدم توازن مزین در ساختار مداخل و مخارج این نهادها به زیان نیروهای مولد است که کار را سخت می‌کند. کارشناسان معتقدند در ساختار کنونی اقتصاد ایران و محدودیت‌های فراوانی که بر نوع و کیفیت تعامل نیروها و کنشگران اقتصادی وجود دارد، امکان غلبه شفافیت اقتصاد بر نقطه مقابل آن بسیار دشوار است. اینجاست که یک اراده جمعی کلان می‌بایست ابتکار عمل را در دست گیرد و با طرح‌های تجویز را آزمایش کرد. به این معنا که ماحلیت‌های سیاسی برای تودین بخشیدن به ساختارهای عموماً غیرشفاف اقتصادی وارد عمل شوند تا احتمال موفقیت در بافت و ساخت‌ناسالم به دست آید. عده‌ای معتقدند در جایی که اشتغال و بیکاری بزرگ‌ترین و رایج‌ترین بحران کشور در سازوکارهای ناپاک هستند، به همان اندازه که اشتغال آفرینی و برقراری رابطه مزدی میان صاحبان کار و سرمایه به عینیت یافتن نظام رفاه و تامین اجتماعی و رشد و بلوغ مظاهر آن می‌انجامد، پیش گرفتن این جهت‌گیری (نگرش) یکی از اسباب مقابله با وضعیت پیش‌گفته‌است. معاون اشتغال و زارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی از جمله کارشناسانی است که از همین منظر به موضوع می‌نگرد: عیسی منصوری با بیان اینکه سیاست‌های مبارزه با قاجاقی در ایران تاکنون انگونه که انتظار می‌فته نتیجه‌بخش نبوده‌اند، به آتیه‌نو می‌گوید: «در حوزه مبارزه با قاجاقی نیاز به استراتژی‌ها و سیاست‌های جدید است.» وی به طور مشخص به سیاست‌های اشتغال‌زایی جدید این وزارتخانه اشاره می‌کند و اظهار آمیوداری می‌کند با سیاست‌هایی مانند «طرح اشتغال فراگیر» علاوه بر کاهش آمار بیکاری و دستیابی به اشتغال، به‌طور غیر مستقیم نیز قاجاقی کالا به حاشیه رانده شود. حسین راغفر نیز تأکید دارد مبارزه با پدیده قاجاقی از طریق دستیابی به شناخت کامل و شکل‌گیری عزمی ملی دور از دسترس نیست: «قاجاقی مسئله‌ای کاملاً پیچیده و چند لایه‌است و نیازمند شناخت کافی در میان نهادهای اساسی کشور مانند مجلس و دستگاه قضایی و قوه مجریه است. به نظر می‌رسد به عزم سیاسی گسترده‌ای نیاز است که این پدیده را بشناسد و به تناسب آن احساس اضطراب ناشی از وجود مسئله قاجاقی در کشور را درک کند و سپس به تناسب آن عزم اقدام به مقابله کند.